

OSMRTNICA

UMRL JE PISATELJ FINŽGAR

Umrl je pisatelj Finžgar! Ta novica je bridko odjeknila v mojem srcu. Mož, čigar pisano besedo sem spremljal vse življenje in ki mi je bil več kot znanec, je odšel v nepovrat. V duhu stoji pred menoj ves tak, kot je bil takrat, ko sem ga prvič srečal, v zreli moški dobi. To je bilo nekoč v letih pred prvo svetovno vojno, ko sem bil še dijak in so bili prvi literarni poskusi že za menoj. Poln spoštovanja sem se drznil potrkat na njegova vrata v Sori pri Medvodah. Živo mi je v spominu tisti poletni popoldan in večer, ki sem ga preživel v njegovi družbi. Očaral me je njegov prijazni sprejem, kot da sva stara znanca, in topla beseda, s katero mi je posvečal zanimanje, četudi sem bil kot pisatelj še ničla. Dvigal mi je samozavest, da sem se samemu sebi zdel imeniten.

Z njegovim literarnim delom sem se srečal že zdavnaj prej, ko je začel izhajati roman »Pod svobodnim soncem«. Ta »povest davnih dedov«, napisana z občudovanja vredno domišljijo, je bila zame pravo razodetje. Z drhtečim srcem sem pričakoval vsakega nadaljevanja. Imela je nesporno vrednost za tisti čas, ko se je resno pojavljal raznarodovalni pritisk na Slovence, ki smo ga čutili posebno v bližini narodnostne meje. Bila je jasen, pritrdilen odgovor na oprašanje našega narodnega obstanka, ki ga je mladina razumela, se navduševala ob podobah požrtvovalnih bojov naših dedov za svobodo, se navzemala narodnega ponosa, zavesti naše moči in nujnosti odpora proti zasužnjevalcem. A to veliko epično delo ni v tem smislu oplajalo samo nas, ki smo bili priče njegovega nastajanja, temveč tudi vsa naslednja pokolenja naše mladine. In ga oplaja še danes. Menda ni slovenske knjige, ki bi bila toliko brana in tolikokrat ponatisnjena.

To delo, ki je namah osvojilo naša srca, mu je utrla pot, da smo poslej z ljubeznijo in zanimanjem spremljali vse, kar je prišlo izpod njegovega peresa. V dolgi dobi, v kateri je slovensko ljudstvo prehodilo razvojno pot, je stal sredi življenja, sredi burnih družbenih in ideoloških nasprotij. In iz tega življenja, ki ga je opazoval z budnim in bistrim očesom, nam je zajemal s polnimi rokami. Zajemal nam je iz kmečkega življenja, ki ga je najintenzivneje doživljal in poznal najbolj do dna. Zajemal nam je tudi iz delavskega življenja in jasno izrazil svoje simpatije do izkoriščenega delavskega razreda. Črpal je iz slovenske zgodovine in deloma iz življenja slovenskega meščanstva in izobraženstva. Ves njegov razvoj je bil tesno povezan z narodovo usodo. Srečujemo ga povsod, kjer se človek osvobaja materialne sužnosti.

In dasi mu je bila vzgoja prvo in najvažnejše pisateljsko poslanstvo, vendar vzgojitelj ni zasenčil umetnika v njem. V vseh svojih spisih je zmeraj stremel za polnokronostjo umetniškega izraza. Sam pravi, da je vedno iskal biser in se mu je desetkrat in stokrat zazdelo, da ga je našel, a se je vselej zavedel, da ni pristen. To je bolečina ustvarjanja, ki jo občuti vsak resničen umetnik, kadar njegova človeška moč ne more do konca izraziti božanske zamisli. A danes vemo, da je Finžgar našel mnogo pravih biserov, ki so že prešli v zakladnico slovenske književnosti. To so poleg vrste novel njegovi najpopolnejši večji teksti kot »Dekla Ančka«, »Prerokovana«, »Boji« in »Kronika gospoda Urbana«, te pretresljive podobe našega življenja med prvo svetovno vojno, ki jih je na

mnogih mestih okrnila tedanja cenzura. Slednjič drama »Razvalina življenja«, delo močnega, polnokronnega dramatika, realistična podoba slovenskega kmeta, ki jo je ljudstvo sprejelo s polnim umevanjem in priznanjem. Našteta dela so bogata, klena žetev, ki pisatelju jamči, da njegovo ime nikoli ne bo pozabljeno.

Njegova dela, v katerih se bije neprestan boj med dobrim in zlim, so eno samo iskanje dobrote in lepote, resnice in pravice, zdravja, modrosti in človečnosti. Kakor njegov ožji rojak, pesnik France Prešeren, je tudi on vedno ohranil pritrdilni odnos do življenja. Danes, ko se pri nas obraz mesta in vasi naglo in odločilno spreminja, smo pisatelju posebno hvaležni, da nam je v številnih podrobnostih ohranil podobo zemlje in človeka umirajoče dobe. Njegova velika zasluga je tudi nega slovenskega knjižnega izraza, katerega bogastvo, klenost in nazornost je črpal iz žive ljudske govorice.

Finžgar, slikar in epik kmečkega življenja, je bil ljudski pisatelj v najboljšem smislu besede. Ni priznaval dveh literatur, ene za izbranice in druge za preprosto ljudstvo. Vedno je iskal tiste poti, da bi bila njegova beseda lahko dostopna prav tako izobražencu kot kmetu in delavcu, kar je imel za največjo umetnost. To stremljenje je bilo poplačano z uspehom. Med slovenskimi pisatelji je le redek, ki bi bil med ljudstvom tako priznan in priljubljen. Slovensko ljudstvo je s hvaležnostjo zaklenilo v srce, kar mu je bilo iz srca govorjeno. To je tista ocena, ki so je deležni le resnično veliki pisatelji.

Tisti, ki smo bili s pisateljem kakorkoli tesneje povezani in smo ga поблиže poznali, smo se ga naučili ceniti tudi kot človeka. V njem smo imeli dobrega, zvestega, razumevajočega prijatelja, ki nas je ozarjal s svojo človečnostjo. Tistikrat, ko sem ga kot dijak obiskal v Sori, si nisem mislil, da se bodo najine poti tako pogosto prepletale. A vselej sem našel pri njem isto toplo zanimanje in razumevanje kot prvič. Poznal sem ga predvsem kot urednika. Krotil je mojo mladostno vihravost in mi na nevsiljiv način govoril kot vzgojitelj in učitelj ter mi iz svojih življenjskih izkušenj in modrosti dal kot pisatelju nekateri mišljaj, ki si ga je bilo vredno zapomniti. Zanj sem mu hvaležen, kot sem mu hvaležen za vse bogastvo njegove besedne umetnosti. Ta bežna podoba o njem bi ne bila popolna, če bi ne omenil tudi njegovega tankega posluha za človeške slabosti in potrebe.

Dejal sem, da je pisatelj zmeraj stal sredi življenja, zvest koristim svojega ljudstva. To je dokazal tudi med zadnjo vojno, ko je naš narod doživljal težke preizkušnje. Bil je ves mož, na kakršnega smo lahko ponosni, za njim bo ostal svetel spomin v naših srcih. Za njegovo veliko življenjsko delo mu je hvaležno vse slovensko ljudstvo.

France Bevk